

Dissertatio Theologica De Contritione, Vniversaliter Necessaria Convertendis

Halæ Magdeb.: Typis Chr. Henckelii, [1701?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862180678>

Druck Freier Zugang

69

280

Fa-1092 (69)

Christoph Fr. Walchius de nomine
Socii in monumentis Christianis

Joh. Fried. Wender de constitutione
vulgaris necessaria conuertenda

Georg. Christoph. Delhardung de spiritu
sancto paraclito Joh. XIV. 16.

Joh. du. Pengerken oratio in perico-
pium epistolae Jer. et abulatio Aug. Tit. 1. 12.

Jo. Jac. Quistorpius de Quakerorum Chi-
stianitate in nobis naturalitate

Joh. Jo. Gurr. Knittel de sensu morali spi-
ritus sancti officina

Clasp. Fried. Lange de eo unde lacrimae
testimoniorum atque defectus in har-

monia sanctorum et profanorum scri-
pturam veterae et memorial Christi infer-

Jo. Henr. Großbarn quae sunt Theo-
logiae etiam Joannes Baptista Maria et

visipuli Christi fuerunt baptizati
quare Christus non baptizaret et quo

nudo circa Baptismum invalidum
et dubium sit versandum

Christ. Wlfr. Schneiderus de Theologiae
revelatae partibus ac speciebus et rati-

onis investigatione
10) Selmsium ducis Wurtembergiae scriptura
variorum autentia capituli selmsii ex sacrorum

monna Evangelio Joannis
11) Uiorum Siperdianorum eiusdem ducis
disputatio de historia ecclesiae ad alteram
non ad alteram ad Joh. VIII. 1-11

12) Joach. Ehrenfried Pfeiffer decessitas
decessitas mortis Christi voluntatem expi-
atorem et meritoriam reliquo exanimo
honis facturi non adimens

13) Joach. Ehrenfried Pfeiffer decessitas
mortis Christi virtutem expiatoriam
Exanimo Christi usqueaque salutem
nostram promerens

14) Fried. Benz. Gantzleh de cunctis
de qua Theologia moralis est tradenda

15) Erasmi Sannet Efferwein de pretio
Ministeria reprobatorum

16) Jo. Steph. Malleri Christus per ipsum
Socinianorum placita Deus

17) Joh. Christoph. Koeckeri pontificum
murgatorum scripturam precibus extenuis

18) Ern. Frid. Wernsdorffus de originibus
sollemnibus natalis Christi ex festi-
uitate natalis univ. ^{Fructus}

19) Academiae Georgae Augustae de
antiquo Baptismi Paschatis sollemni

20) G. G. Zeltner de eruditione regere
Iudaea per frankensam docente

21) Benz. Lenzolo initia religionis
Christianae in Silesia ante illud aevi
primi tempora

22) Jo. Dan. Herlmanni Oratio de commercio
philosophiam redundantibus

23) Jo. Lud. Schaafii Historia innocen-
tiae dei patris in nomine filii sui Iesu
Christi

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

- 33) Mich Henr Reinhardi historia consolat-
 tionis tetrapolitanae
- 34) Jo Fridr Wnckleri de eis quae circa
 festum Pentecostes sunt memorabilia
- 35) Ellart Schulhe de Apollinore Cardine
 et consensu Oct XII 19-23 et An Jul XIX 7
- 36) Golt Wernsdorffius de commercii
 angelorum cum filiabus hominum
- 37) Adrian Steger de infulis faerac
 dignitatis insignibus
- 38) Jo Christ Thann Braekioniae Dei de-
 monstratio
- 39) Joh Franc Stabatius de differentia quae
 inter mirabile et miraculum intercedit
- 40) Golt Linnck de libellis pauc
 veteris ecclesiae eorumque ab insol-
 gentis pontificiorum de sermone
- 31) Joh Gunt Schroderus de libertate Deo
- 32) Joh Adolph Hartmanni programma
- 3) Ellart. Schmechel de fertatio quae-
 stionem an elector Saxoniae Joannes
 cognomine Constant ante obitum recluso
 Lutherianorum coetu in pontificiorum
 castra transiuerit negatue desentiens
- 37) Just Laurent Wagner de Synedris ^{P. 12} magno
- 38) Ill. Imman. Ernst Harmsii et Joederii
 defensio a barbarismis et solocismis
- 39) Georg. Goltfried. Kenzeli de membris
 sanctorum inter Christianos
- 40) Just Fried. Brerlingii de causis quae
 Lutherum ad impugnandas insolentias
 nec mouerunt

DISSERTATIO THEOLOGICA

De

CONTRITIONE,
VNIVERSALITER NE-
CESSARIA CONVERTENDIS,

Quam

IN ALMA REGIA ET ELECTORALI
FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO
WILHELMO,

REGNI BORUSSÆ ET ELECTORATVS
BRANDENBURGICI HEREDE, &c. &c.

SVB PRÆSIDIO

JOACHIMI JUSTI BREITHAVPT,

S. TH. D. ET P. P. SEMIN. THEOL. DIRECTORIS
ET CONSIST. DVCAT. MAGDEB. CONSILIARII,

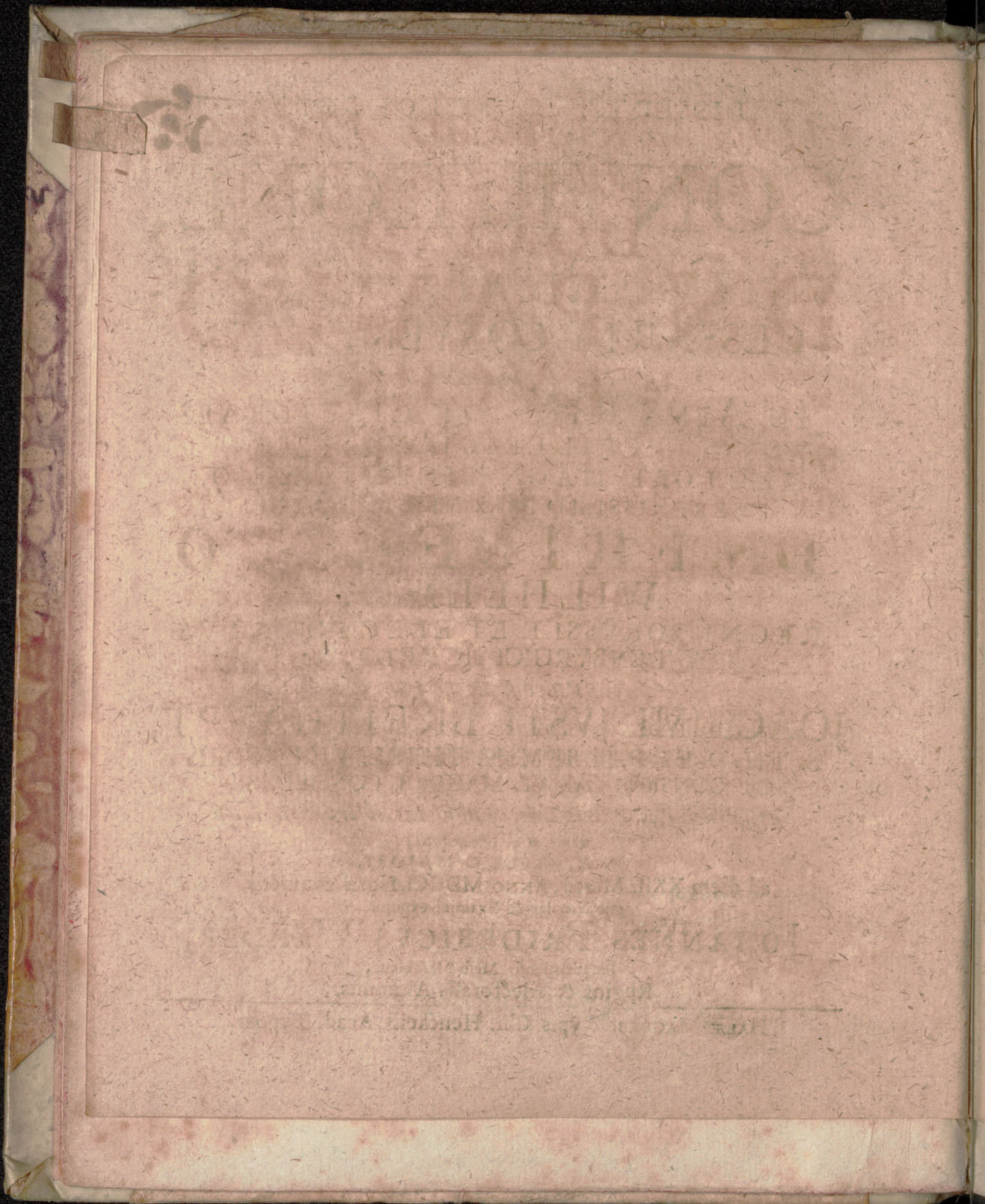
*Hospitis sui ac Præceptoris omni filialis observantia cultu
atatem devenerandi,*

IN AUDITORIO MAJORI,
ad diem XXII. Martii, ANNO MDCCI, Horis consuetis,
publico placido Examine exponit

JOHANNES FRIDERICVS WERDER,

Potsdamienfis Meso-Marchicus,
Regius & Electoralis Alumnus.

HALÆ MAGDEB. Typis Chr. Henckelii, Acad. Typogr.

*ILLVSTRISSIMO ATQVE
EXCELLENTISSIMO*
DOMINO,
DN. PAVLO
de **FVCHS,**

Serenissimi ac Potentissimi Regis Boruf-
fiæ & Electoris Brandenburgici Ministro
Status Intimo, Rerum Feudalium & Ecclesiasticarum Di-
rectori, Consistorii Berolinensis Supremi Præsidi
longe gravissimo, &c.

Domino Hereditario in Malchau, Hei-
nerstorff, Fuchshöfen, &c.

DOMINO AC PATRONO MEO
GRATIOSISSIMO,

ANNOS BEATISSIMOS!

3

21

4

23

5

26

6

27

7

28

8

29

9

30

10

31

11

32

12

33

13

34

14

35

15

36

16

37

17

38

18

39

19

40

20

41

21

42

22

43

23

44

ILLVSTRISIME DOMINE,

Inter alios Christianæ Fidei
Articulos, quibus incorrupte servandis &
vindican- dis Theologum operam dare ma-
xime necessarium est, in primis numeran-
di veniunt, qui circa ipsum salutis ordinem
tradendum proxime sunt occupati. Hi
etenim eandem omnino cum oculis forti-
untur indolem, quorum aciem & minimus lædens pulvisculus
imminuere, aut plane corrumpere potest. Et vero vel mini-
ma corruptela in primariis Articulis, catenæ ad instar inter sese
& cum cæteris arctissime colligatis, admissa totum Theologiæ
Systema deformare, & infinitos errores parere solet. Cujus
rei meditatio ita in animo meo penitus infedit, ut e re Theolo-
giæ Cultoris omnino esse duxerim, Speciminis Academici loco,
ponderosæ pariter & castæ de CONTRITIONE VNIVERSA-
LITER NECESSARIA CONVERTENDIS materiæ, quæ
primam in ordjine salutis attingit partem, recte explicandæ &
defendendæ, ex publica discientium cathedra officium sustinere.

Quod vero, GRATIOSISIME DOMINE, hunc qua-
lemcunque conatum meum ILLVSTRISIMO NOMINE
TVO

TVO inscribere ausus sim, & hoc tempore, tot de summo Re-
gis fastigio, quod longe Clementissimus Patriæ Pater conscen-
dit, apud TE, Præcipuum Ejus Ministrorum Decus, congra-
tulantium vocibus interstrepam; temeritatis alicujus notam in-
currere mihi videor. Cæterum animus Tuus, meæ tenui-
tati benevolentissimus, & singularis favor, quo usque huc Mu-
sas meas, in hac Alma Regia & Electorali Fridericiana, per
quadriennium fere, tam aluisti, quam fovisti, prospiciens iisdem
partim de Stipendio Regio & Electorali, partim etiam de subfi-
diis, ex facultatum Tuarum copia largissime erogatis; ille, in-
quam, animum meum hæsitantem atque ex fuga revocatum
erigit. Accedit, quod præsentis Dissertationis meæ argumen-
tum suavissime conspiret cum monito illo saluberrimo, ante
biennium quod in patria, cum ex specialissimo Tuo favore ad
privatum admitterer obsequium, inter alia dare haud dedigna-
tus es. Jubebas namque ea in Studio Theologico tractare, quæ
eximio pollerent momento, & influerent in praxin Christiani-
smi, omisfis aliis mere speculativis & curiosis, quibus tempus
inutiliter tereretur; ut ita mihi comparare possem *habitus præ-*
cticum, quem genuinæ Theologiæ propriam esse indolem, o-
mnes docent rectissime. Quod monitum, a Summo Mæce-
nate meo profectum, ceu pretiosissimum *κειμήλιον* nunquam
non servare, meque eidem accurate conformem gerere, & an-
nistus sum, & in posterum sedulus annitar. His igitur omnibus
innixus, TIBI, GRATIOSISSIME DOMINE, hasce meas Stu-
diorum Academicorum primitias, in grati animi tesseram, offe-
ro,

ro, confecro; rogoque, ut eas Tuo Summo sub Patrocinio na-
tas, ipsi unice ut debentur, ita & TIBI vindices. Demississime
nullus dubito, quin pro incredibili Tua erga industrios littera-
rum cultores gratia, fronte eadem serena suscipias, ut ita Musæ
meæ exstimulentur indies, quæ ad præstanda majora tandem
aliquando enitantur. Interea TE, AVGVSTI Regis Borus-
siæ & Electoris Brandenburgici Oratorem ac Consultorem pri-
marium, Deus porro impleat Spiritu Consilii & roboris, ut o-
mnia Tua Consilia cedant in præsentissimum rei publicæ sola-
tium, & sint ipsi Regno Borussiæ, & omnibus Serenissimi & Po-
tentissimi Regis nostri FRIDERICI (cui Deus Regium firmet
Solum!) glorioso Sceptro subjectis prævinciis salutaria. Com-
penset is ipse Deus innumeris *benedictionum myriadibus*, quæ
summa in me munifice collata sunt beneficia! Servet TE, Præ-
sidium afflictorum & inopum, fospitem atque incolumem, ut
vivas Deo, valeas REGI, vigeas ac floreas Bonis Musisque me-
is diutissime! Ita precatur

ILLVSTRISSIMÆ TVÆ EXCEL-
LENTIÆ,
GRATIOSISSIME DOMINE ET PA-
TRONE MAXIME,

devotissimus Cliens

JOH. FRIDERICVS WERDER.

DECAS COROLLARIORVM A RESPON-
DENTE ADDITA.

I.

Sociniani contra Scripturam statuunt, CHRISTUM
ex nascendi conditione subiectum Legi fuisse. Nam ipse
fuit Dominus Legis, & hanc omnem pro nobis implevit.

II.

Sustinuit Filius Dei pœnam æternæ morti æquipollen-
tem; & mors Christi id omne complectitur *intensive*, quod
extensive omnes omnium hominum cruciatus complexi
essent.

III.

Exemplum imitationis in passione Christi, 1. Petr. II.
21. 24. propositum est, cui respondeamus in salutis via, &
in *pœnitentia*, & in *renovatione*. Sola autem Domini pas-
sio est *satisfactoria* & *meritoria*, nostra est tantummodo or-
dinis atque unionis.

IV.

Idem satisfecit iudicio divino *activa* etiam obedientia
loco nostrum: unde nos tamen non soluti sumus ab obedi-
entia, sed eo magis obligati, ut per fidem, qua vera libera-
mur a Legis *maledictione* ac *coactione*, instauremus Legem
vivam & stabiliamus in nobis, & sequamur Christi ve-
stigia.

V.

Per receptam Pontificiorum Hypothesin, *concupiscen-
tiam pravam in renatis non esse VERE & PROPRIE peccatum*,
non potest non studium *renovationis*, imo tota praxis veri
Christianismi, concidere & exspirare.

VI.

VI.

Nec valet hîc, ad defendendam eorum hypothesin, ratio: *Concupiscentia prava non punitur in renatis, ergo non est VERE & PROPRIE peccatum.* Nam a negato eventu pœnali, ad negandum ipsius pœnæ meritum, non valet consequentia.

VII.

Pontificii in Pecc. Orig. extenuando, & extollendo Libero hominis Arbitrio, satis superque produnt, se *patrocinari VETERI ADAMO*, vel ut Textus Aug. Conf. Avthenicus Germanicus Artic. II. emphatice pariter & significantissime exprimit: *damit sie die Natur fromm machen.*

VIII.

Quantum vero peccatum extenuatur, tantum de beneficiis Christi detrahatur. Chemnit. Exam. Concil. Trident. f. 89. b.

IX.

Patres Tridentini, Concilii *Edit. Halens.* p. 95. statuentes, *fornicarios, adulteros &c. fideles* adhuc esse, aperte contradicunt Apostolo, I. Cor. VI, 10, II. excludenti illorum statum a fide & regno cœlorum. Recte igitur *Apologia Aug. Conf.* p. 86: *Fides non manet in his, qui obtemperant cupiditatibus, nec existit cum mortali peccato.*

X.

Adulterant & pervertunt Majorum nostrorum in *Apologia A. C.* p. 87. sensum, qui verba, *in hac vita non possumus legi satisfacere, quia natura carnalis non desinit, malos affectus parere, mutilant, & à sequentibus arctissime connexis, et si his resistit Spiritus in nobis, divellunt.* Conf. Ap. A. C. p. 57. l. 6. & Gal. V, 17.

Q. D. B. V.

DE CONTRITIONE,
VNIVERSALITER NECESSARIA
CONVERTENDIS.

I.

Dicimus, contritionem esse veros ter-
rores conscientiae, quæ Deum sen-
tit irasci peccato, & dolet se pec-
casse. *Apolog. Augustanæ Confess.*
p. 165.

I.

Hanc propositionem eadem Apolo-
gia interpretatur & explicat multis locis.
Postquam loc. cit. constituit duas partes
pœnitentiæ, videlicet contritionem & fidem,
monuitque, prœcidendas otiosas & infini-
tas disputationes; quando ex dilectione Dei,
quando ex timore pœnæ doleamus: thesin
istam collocat, eamque ad declaran-
dam sic progreditur. *Et hæc contritio ita fit, quando verbo Dei*
arguuntur peccata, quia hæc est summa prædicationis Evangelii: ar-
guere peccata, & offerre remissionem peccatorum, & iustitiam pro-
pter

A

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

21
23
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

per Christum, & Spiritum Sanctum, & vitam aeternam, & ut renati beneficiamus. Sic complectitur summam Evangelii Christus, cum ait Luca ultimo: *Prædicari in nomine meo pœnitentiam & remissionem peccatorum inter omnes gentes.* Et de his terroribus loquitur Scriptura, ut Psalm. XXXVIII, 5. *Quoniam iniquitates mee supergressa sunt caput meum, sicut onus grave gravata sunt super me, &c.* *Afflictus sum & humiliatus sum nimis; rugiebam a gemitu cordis mei.* Et Psalm. VI, 3. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum; Sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde.* Et tu Domine usque quo? Et Esa. XXXVIII, 13. *Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferni. Sperabam usque ad mane. Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea.* In his terroribus SENTIT CONSCIENTIA IRAM DEI ADVERSUS PECCATUM, que est ignota securis hominibus secundum carnem ambulantiibus. Videt peccati turpitudinem, & serio dolet se peccasse, etiam fugit interim horribilem iram Dei, quia non potest eam sustinere humana natura, nisi sustentetur verbo Dei. Ita Paulus ait Gal. II, 19: *Per legem legi mortuus sum.* In his terroribus, inquit Apologia porro, debet conscientis proponi Evangelium de Christo, in quo promittitur gratis remissio peccatorum per Christum. Debent igitur credere, quod propter Christum gratis remittantur ipsis peccata. Hec fides erigit, sustentat & vivificat contritos, juxta illud: *Justificati ex fide pacem habemus.* Hec fides consequitur remissionem peccatorum. Hec fides justificat coram Deo, ut idem locus testatur: *Justificati ex fide.* Hec fides ostendit discrimen inter contritionem Judæ & Petri, Saulis & Davidis. Ideo Judæ aut Saulis contritio non prodest, quia non accedit ad eam hæc fides apprehendens remissionem peccatorum donatam propter Christum. Ideo prodest Davidis aut Petri contritio, quia ad eam fides accedit, apprehendens remissionem peccatorum donatam propter Christum. NEC PRIUS DILECTIO ADEST, QUAM SIT FACTA FIDE RECONCILIATIO. Lex enim non fit sine Christo, juxta illud: *Per Christum habemus accessum ad Deum.* Et hæc fides paulatim crescit, & PER OMNEM VITAM LUCTATUR CUM PECCATO, ut vincat peccatum & mortem. Ceterum fidem sequitur dilectio, ut supra diximus. Et sic clare def-

UNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 3

finiri potest filialis timor, talis pavor, qui cum fide coniunctus est, hoc est, ubi fides consolatur & sustentat pavidum cor. Servilis timor, ubi fides non sustentat pavidum cor.

Item p. 168. 169. &c. Paulus fere ubique, cum describit conversionem, seu renovationem, facit has duas partes: Mortificationem & Vivificationem, ut Col. II. In quo circumcisi estis circumcissione non manufacta, videlicet exspoliatione corporis peccatorum carnis. Et postea: In quo simul resuscitati estis per fidem efficacia Dei. Hic due sunt partes: Altera est exspoliatio corporis peccatorum. Altera est resuscitatio per fidem. Neque hec verba, mortificatio, vivificatio, exspoliatio corporis peccatorum, resuscitatio, Platonice intelligi debent, de simulata mutatione; Sed mortificatio significat VEROS TERRORES, QVALES SUNT MORIENTIUM, quos sustinere natura non posset, nisi erigeretur fide. Ita hic exspoliationem corporis peccatorum vocat, quam nos dicimus usitate contritionem, quia IN ILLIS DOLORIBUS CONCUSPISCENTIA NATURALIS EXPVRGATUR. Et vivificatio intelligi debet, non imaginatio Platonica, sed consolatio, que vere sustentat fugientem vitam in contritione. Sunt ergo hic due partes, contritio & fides. Quia enim Conscientia non potest reddi pacata, nisi fide; ideo sola fides vivificat, juxta hoc dictum: Justus ex fide vivet. Et deinde in Colossensibus inquit, Christum delere Chirographum, quod per legem adversatur nobis. Hic quoque due sunt partes: Chirographum, & delerio Chirographi. Est autem Chirographum, conscientia arguens & condemnans nos. Porro lex est verbum, quod arguit & condemnat peccata. Hec igitur vox, que dicit, Peccavi Domine, sicut David ait, est Chirographum. Et hanc vocem impii & securi homines non emittunt serio: non enim vident, non legunt scriptam in corde sententiam legis. IN VERIS DOLORIBUS AC TERRORIBUS CERNITUR HÆC SENTENTIA. Est igitur Chirographum ipsa contritio, condemnans nos. Delere Chirographum, est tollere hanc sententiam, qua pronunciamus, fore ut damnemur, & sententiam insculpere, qua sentiamus, nos liberatos esse ab illa condemnatione. Est autem fides nova illa sententia, que abolet priorem sententiam, & reddit pacem & vitam cordi. Quamquam quid opus est multa citare TESTIMONIA, cum ubique obvia sint in

Scripturis? Ps. CXVIII, 18. *Castigans castigavit me Dominus, & morti non tradidit me.* Psalm. CXIX, 28. *Defecit anima mea pra' angustia, confirma me verbo tuo.* Ubi in priore membro continetur Contritio; in secundo modus clare describitur, quomodo in contritione recreemur, scilicet verbo Dei, quod offert gratiam. Id sustentat & vivificat corda. Et 1. Sam. II, 6. *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos & reducit.* Horum altero significatur contritio, altero significatur fides. Et Esa. XXVIII, 21. *Dominus irascetur, ut faciat opus suum. Alienu' est opus ejus, ut operetur opus suum. Alienum opus Dei vocat, cum terret, quia Dei proprium opus est vivificare & consolari.* Verum IDEO TERRET, inquit, UT SIT LOCUS CONSOLATIONI ET VIVIFICATIONI, quia secura corda & non sentientia iram Dei fastidiunt consolationem. Ad hunc modum solet Scriptura haec duo conjungere, terrores & consolationem; ut doceat, haec praecipua membra esse in paenitentia, contritionem, & fidem consolantem & justificantem. Neque videmus, quomodo natura paenitentia clarius & simplicius tradi possit. Haec enim sunt duo praecipua opera Dei in hominibus, perterrefacere, & justificare ac vivificare perterrefactor. IN HEC DUO OPERA DISTRIBUTA EST UNIVERSA SCRIPTURA. Altera pars lex est, quae ostendit, arguit & condemnat peccata. Altera pars Evangelium, hoc est, promissio gratiae in Christo donata, & haec promissio subinde repetitur in tota Scriptura, primum tradita Ada, postea Patriarchis, deinde a Prophetis illustrata. Postremo predicata & exhibitae a Christo inter Judaeos, & ab Apostolis sparsa in totum mundum. Nam fide hujus promissionis sancti omnes justificati sunt, non propter suas aetritiones vel contritiones. Et exempla ostendunt similiter has duas partes. Adam objurgatur post peccatum, & perterrefit. Haec fuit contritio. Postea promittit Deus gratiam, dicit futurum semen, quo destruetur regnum Diaboli, mors & peccatum. Ibi offert remissionem peccati. Haec sunt praecipua. Nam etsi postea additur poena, tamen haec poena non meretur remissionem peccatorum. Sic David objurgatur a Nathan, & perterrefactus, inquit: *Peccavi Domino.* Ea est contritio. Postea audit absolutionem: *Dominus sustulit peccatum tuum; non morieris.* 2. Sam. XII, 13, 14. Haec vox erigit Davidem, & fide sustentat, justificat & vivificat eum, Additur & hic poena, sed haec poena non mere-

VNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS: 3

tur remissionem peccatorum. Nec semper adduntur peculiare pœna, sed HÆC DUO SEMPER EXISTERE IN POENITENTIA OPORTET, contritionem & fidem, ut Luc. VII. 38. mulier peccatrix venit ad Christum lachrymans. Per has lachrymas agnoscitur contritio. Postea audit absolutionem: Remittuntur tibi peccata. Fides tua salvam te fecit, vade in pace. Hæc est altera pars pœnitentia, fides, quæ erigit & consolatur eam. Ex his omnibus apparet piis lectoribus, nos eas partes pœnitentia ponere, quæ proprie sunt in conversione, seu regeneratione & remissione peccati. Fructus digni & pœna sequuntur regenerationem & remissionem peccati. Ideoque has duas partes posuimus, ut magis conspici fides posset, quam in pœnitentia requirimus. Et magis intelligi potest, quid sit fides, quam predicat Evangelium, cum opponitur contritioni ac mortificationi.

2. Ex quibus omnibus, quæ, ad mentem eo plenius capiendam, ipsa verborum ferie ante oculos ponere visum est, satis intelligitur, quid Evangelica Ecclesia de Contritione, tanquam parte pœnitentiæ priorè, sentiat, quibusque Scripturæ & rei ipsius fundamentis nitatur.

Vox Contritionis, spectata in abstracto, Ecclesiastica est; in concreto autem, Scripturis usitata. Cor contritum & confractum Pf. LI, 19. Contriti & confracti corde Pf. CXLVII, 3. Esa. XXXVIII, 13. LVII, 15. LXI, 1. LXVI, 2. Conf. de conturbatione anime Psalm. VI, 3. de infixis sagittis Domini Psalm. XXXVIII, 3. de tremore, excitato voce Domini. Esa. LXVI, 2. de percussione femoris & confusione. Jerem. XXXI, 19. de scissione cordis. Joël. II, 13. de cordis compunctione. 2. Sam. XXIV, 10. Act. II, 37. &c.

Quando ergo Scriptores Ecclesiastici observarunt, totam Scripturam cum Christo ad gratiam consequendam requirere pœnitentiæ & fidem; pœnitentiæ vero, *μετάνοιας* seu partialiter sumtam considerantes, agnovere, in ea concurrere potissimum duo: unum προκαταρχητικόν seu prærequisitum, situm in peccatorum cognitione; alterum σοιόδοον, seu rationem formalem, in eorundem agnitione coram tremendo iudicio Dei Jer. III, 13. quæ non tam in actu notitiæ, quam in sequente affectu detestationis feræ atque efficaci displicentiæ peccatorum sui que, & doloris

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

morsum, consistit: hinc factum, ut juxta verbum Dei partem *Conversionis* priorem optime *Contritionem* dixerint.

Quocirca etiam rectissime *Apologia* eam describit a conscientiae terroribus & judicii divini sensu, de peccatis dolente. Quo ipso testatur simul, terrores illos non esse opera nostra, sed Spiritus Sancti, qui per Legem in peccatore passionem hanc efficit: ut loquitur Isag. Carpz. in A.C. & Apol. & huc refert Rom. III, 20. conf. Luc. XXIV, 32. I. Cor. XIV, 25. Et *Articuli Smalcaldici* in verba *Jeremie* c. XXIII, 29. *Verbum meum quasi malleus, conterens petras: Hec non est activa contritio, seu factitia, & accersita; Sed passiva contritio, conscientiae cruciatus, vera cordis passio, & sensus mortis. Sic incipit vera penitentia.* p. 320. Ubi p. 322. pluribus docetur, quomodo *factitia, & fictitia cogitatio, seu imaginatio ex propriis viribus, non sit vera contritio.*

Quanquam nos animadvertentes, *Contritionem* minime actionem humanam esse, sed divinae potius actionis & operationum legalium receptionem, atque ideo passionem; non negamus usum legis *intransitivum*, secundum quem ipsi convertendi jubentur, *scindere corda sua* Joël. II, 13. *querere, invocare Dominum, & pristinas vias deserere* Esa. LV, 6. *impuri peccatores, ἀμαρτωλοὶ, miseri esse, lugere & plorare* Jac. IV, 8, 9. est tantum hoc volumus: quia *contritio convertendorum sub gratia preparante* non fit ex viribus fidei plene *collatis*, utpote quae *gratiae demum operantis* sunt, verum ex *oblatis* modo; idcirco, quicquid a spiritu contra carnem in lucta hic proficiscitur, etiamsi *haec non fiat sine motu nostrae voluntatis, sed conando, petendo, pulsando*, ut B. Chemnitius loquitur de Lib. Arb. c. VII. tamen id non aequè dici posse actionem hominis, atque in *statu post justificationem*, ubi quilibet conversus vires *complete datas* libere in cooperando usurpat, libertatem atque actionem vere exercens. Joh. VIII, 31, 32, 36. *Quae ergo de gratia praeveniente, preparante & operante traduntur, habent hunc sensum, quod non nostrae partes priores sint in conversione; sed quod Deus per verbum & afflatum divinum nos praeveniat, movens & impellens voluntatem. Post hunc autem motum voluntatis divinitus factum voluntas humana non habet se pure passive, sed mota &*

ad-

adjuta a Spiritu Sancto, non repugnat, sed assentitur, & fit $\sigma\upsilon\nu\epsilon\gamma$ Dei. Verba sunt Chemnitii l.c. qui subnectens illustre Augustinianæ conversionis exemplum, tanquam vivam explicationem hujus Questionis, quomodo inter obscuras scintillas & tenuia principia gratiæ prævenientis, voluntas non sit otiosa, sed incipiat lucta carnis & Spiritus; addit monitum sequens: Debebant hæc singulis, non ex otiosis disputationibus, nec ex alienis exemplis, sed ex seriis propriæ penitentia exercitiis notissima esse: sed quia plerique sine ullis exercitiis fidei & invocationis vivunt, de rebus ignotis multa inextricabilia colligunt.

Cujusmodi inextricabilia omnibus modis effugiens Apologia, requirit veros terrores conscientia. Nam præsertim de Contritionis Quantitate Scholastici statuebant talia: de quibus B. Lutherus in Articulis Smalcaldicis p. 322. Cum nemo sciret, ait, quanta contritio esse deberet, quæ coram Deo sufficeret, dicebant, si quis contritionem non haberet, eum saltem attritionem habere oportere, id est, dimidiã quasi contritionem, vel initium contritionis. Hæc vocabula ipsi nec intellexerunt, nec intelligunt, minus quam ego. Et attritio reputabatur pro contritione, venientibus ad Confessionem. Et cum quis diceret, se non posse habere contritionem, seu non dolere posse ob peccata sua (ut fieri potuit, apud ipsos, qui vanis modis nitentur, in illicito amore, aut vindictæ cupiditate, & cæteris) interrogabant, an is non optaret & cuperet dolere? Respondenti, cupere se, (quis enim, nisi ipse Diabolus, negaret se cupere?) accipiebant hoc pro contritione, & remittebant peccata propter hoc bonam ipsius opus, quod nomine contritionis ornabant. A quibus erroribus, consistentibus maxime in eo, quod dolori de peccatis proportionem ac pretium certum affingerent, nec postea destitisse Pontificios, Bellarmini doctrina docet: requirentis, cum reliquis, contritionem appetitive summam; vel attritionem saltem, qua quis detestetur peccata, & doleat vel ex metu gehennæ, vel ex peccati scditate, & imperfecto amore Dei, modo perficiatur & compleatur Sacramento penitentia. Bellarmin. I. I. de penitent. c. 15. 20. I. II. c. 18. Conf. Concil. Tridentin. editionis Halensis Antonianæ cum Notis p. 113. 114. Has tricas de Quantitate rescindit Apologia, Contritionis indolem ponens in veris conscientia terro-

3 21
4 23
5 26
6 27
7 28
8 29
9 30
10 31
11 32
12 33
13 38
14 39
15 40
16
17
18
19
20
21
22
23

roribus, h. e. doloris sensu vero, non tantum de ira Dei, sed etiam de peccatis.

Nec est, quod quis putarit: Si sensus tamen doloris verus incipiat pœnitentiam, multos ab hac detineri, quamdiu non sentiant motum ejusmodi; vel errorem inde secuturum, quo Augustini tempore quidam volebant, talem hominem, qui non sentiret novos motus divinitus inspiratos, non esse corripendum, sed tantum orandum pro eo. Quemadmodum vero Augustinus posteriori hoc refutavit, ita pariter & prius eodem ex fundamento diluitur. *Verbum enim docens, exhortans, corripiens &c. est medium illud, per quod Spiritus S. voluntatem prœvenit.* Itaque etsi Contritionis sensus nondum adest, quo pœnitentiæ veritas sese exferat; licebit tamen, divini Verbi *medium* adhibere, legisque, judicii & conscientiæ rationem spirituales scrutari, ac precibus sequi meditationem; ut vera agnitio exciteretur. Quam in sententiam Chemnitius ibidem adducit illud Augustini in Johann. Tractat. 26. *Si non traheris, ora ut traharis.* Et in Loco de Justificatione, agens de Contritionis ac fidei ordine; *Hæc, inquit, nihil habent perplexitatis, & a piis mentibus in Ecclesia, quæ norunt exercitia spiritualia, pavores, consolationes, & invocationem, clare intelliguntur.* In libello autem, quem vocat *Enchiridion præcipuorum capitum*, Contritionis veritatem ita commendat, ut affirmet, *in iis motibus, quibus in contritione fides Christum circumspicit, quærit, intuetur & apprehendit, desiderans, petens, credens & confidens; ipsorumque quasi analysi sive synopsis, clarius naturam & praxin fidei justificantis conspici, ut quisque possit deprehendere, an habeat veram fidem justificantem; multasque cavillationes Adversariorum ex hac distributione refutari posse.* Ecquis enim dixerit fidem ejusmodi, *quæ non sit sine magno agone in cordibus humanis*, (ut loquitur Apologia Aug. Confess. p. 124.) esse mere speculativam, aut contritionem istam, qua compellitur homo ad Christum, non esse practicam? hæc namque eo ipso, quod non hominis actio, sed passio est, tanto magis præ se fert praxin, quanto vehementius ea ipse animus adigitur atque aninitur ad Christum amplectendum ex Evangelio.

Atque

UNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 9

Atque ut verbis maxime dilucidis exponatur, quid fugiat, quid velit Apologia, & nos cum ipsa; en! ejusdem Autor in *Examine Ordinandorum* declarat mentem suam planissime hoc partitionis modo. *Duo sunt precipui errores Papistarum de contritione. Prior est, quod dicunt: Oportere esse sufficientem* (appretiative summam seu adæquatam) *contritionem, cum nulla possit esse sufficiens. Et ubicunque crescunt dolores sine consolatione & fide, ruunt homines in æternum exitium. Alter error est, manifesta contumelia contra Christum, quod fingunt, Contritionem mereri remissionem. Duobus illis erroribus præmissis ac repudiatis, instituitur quæstio, an nihilominus sit necessaria contritio; & respondetur ibi, necessariam esse. Tandem, post probationes Biblicas, responsio hæc confirmatur ita: Necessè est igitur, aliquem verum dolorem in nobis esse, in quo cum fide erigimur, accipimus remissionem peccatorum. Nec disputandum est, an sit sufficiens dolor, quia non pendet remissio ex merito, aut magnitudine doloris; sed certissimum est, nullum esse sufficientem dolorem: & cum crescit dolor sine consolatione, homo ruit in æternum exitium. Experimur autem*

OMNES, *in vera conversione luctam ingentem esse, & non sine magno certamine apprehendi consolationem fide, sicut inquit ille: Credo Domine, sed opem ser imbecillitati meæ. Item: Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Item: Spiritus opitulatur infirmitati nostræ.*

De qua necessitate universali pluribus adhuc agendum superest.

II.

Contritio est necessaria in vere poenitentibus, ratione ORDINIS, non respectu cujusdam MERITI, VEL MEDII, PER QUOD Deo reconciliamur. *B. Joh.*

B

Ger-

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

*Gerhard. Confess. Cathol. Lib. II. Part.
III. art. XVI. Cap. III. th. II.*

I.

Satis multi sunt Pontificiorum, qui Contritionem statuant, esse *causam & meritum* remissionis peccatorum: illorumq; aliquos ipsi *meritum de condigno*, alios autem *meritum de congruo* tribuere, adducta Confessio Catholica testimoniis plurimis commonstrat. Neque est vero, quod in his refellendis multum occupemur, cum nec in Ecclesia Pontificia desint, quos commentum eius pudeat, qui aperte negent, contritionem ullius meriti rationem sustinere. Ita *Georgius Cassander* ille, quem augustissimi Imperatores, *Ferdinandus & Maximilianus filius*, optimorum virorum iudicio præter cæteros dignum invenere, qui sententiam suam de controversiis Theologicis publice propositam relinqueret; *Consultationis* artic. XII. scribit: *Constanter negant etiam hodierni Scriptores, doceri in Ecclesia, contritionem mereri remissionem peccatorum, cum constanter omnes doceant, remissionem peccatorum nullis hominum meritis obtineri, sed gratis conferri propter unicum meritum Christi.* De *quære Hostiensis*, *Non tamen intelligas, inquit, quod ipsa contritio peccata dimittat, sed in ipsa contritione gratia Dei donat omnia liberaliter.* Unde *Ambrosius*: *Verbum, id est, Filius Dei tollit peccata.* Et *Augustinus*: *Nemo tollit peccata, nisi solus Christus, qui est agnus tollens peccata mundi.* Hæc *Hostiensis*, in summa de Pœnit. & Remiss. Et *Bennius* de effic. gratiæ c. 5. *Non ex ullo merito prima gratia profluit, ne de congruo quidem, quia impar est, & infinitis partibus impar peccatoris conatus & labor, ac largitas gratiæ.*

2. An sit *medium* efficiendæ remissionis peccatorum, seu per quod Deo reconciliamur; eodem recidit. Quocirca qui agnoscunt nobiscum, fidem esse unicum illud medium ex parte nostra, per quod promissionem de gratuita peccatorum remissione amplectimur, & justificamur coram Deo; illi hoc ipso non possunt non fateri, quod contritio in se spectata non sit medium, per quod reconciliemur. Quæ vera omnino est *consequentia* laudati *Gerhardi*, producentis è Pontificiis unà cum *Cassandro Georgium Wiceli-*

VNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. II

celium, ipſius in dicto negotio *σύνεργος*, qui in *compend. de ſem. antiqu.* quando agit de contritionis neceſſitate, rationem medii ad reconciliandum ipſe tranſcribit Fidei, his verbis: *Recte dicitur; fide hoc beneficium accipiendum eſt, qua credere nos oportet, quod propter Chriſtum nobis donetur remiſſio peccatorum, nempe credentibus.* Cuiusmodi multo plura dicta Confefſio illa Catholica affert in *Artic. de iuſtificatione.*

3. Superest: ſi nec *meriti*, nec *medii ad reconciliandum*, functione pollet Contritio; an igitur nulla ſit alia ejus neceſſitas, hominibus ad Deum convertendis omnibus adharens atque impoſita: quam quidem omnino eſſe, affirmamus.

Non jam in diſputationem vocabimus, an tamen, *ut nihil eſt, quod poſſit quoquo modo allegari pro merito*, (quæ verba Lutheri ſunt in *Pf. LI. Tom. IV. Jen. Lat. p. 382.*) ita laxior ſaltem *medii* appellatio concedi poſſit contritioni, non *per quod* efficiatur, id quod prorfus repudiandum eſt cum Gerharo; ſed *SINE QUO NON*, ex *ſubjecti conditione inhabili*, obtineri queat peccatorum remiſſio: ut vox *medii nudum ordinis & via anteeſſum* notet, nullius vero cauſæ rationem habeat. Cuiusmodi *Mediis* locum relinquit *Höpfnerus de Juſtificatione Diſputat. II. Quem in ſenſum Job. Muſſeus de Converſione Diſput. III. cap. II. docet, retractationem peccatorum, ſeu contritionem, ſe habere ad abolitionem maculæ & offenſæ, non ut cauſam meritoriam, ſed ut conditionem ſine qua non.* Ubi notandum, Autorem, mentione *cauſæ meritoria & rejectione facta*, ad fugiendam omnem ambiguitatem, noluiſſe quidem *cauſam* reponere; at non dubitaſſe, *conditione ſine qua non* aſſerere. Neque alia vero eſt, quam hæc ipſa ſignificatio, qua *Baldwinus* in *Epiſt. II. ad Corinth. c. VII. p. 773.* obſervat, *Lutherum* in *Pſalm. LI. contritionem nominare cauſam ſine qua non* juſtificationis, ejusque *neceſſarium requiſitum.* Ex quo loco non ducimus prætermittendam verborum ac rerum *antecedentium & conſequentium* ſeriem, *Tom. IV. Jen. Lat. f. 381. 382.* *Una*, inquit *Lutherus*, *juſtificationis cauſa eſt, ſcilicet meritum Chriſti, ſeu gratuitam miſericordiam, quam corda Spiritu Sancto accenſa, fide apprehendunt. Quod ſi quis vult, numeret agnitionem peccati, tanquam cauſam ſecundam, ſeu ut eruditi loquun-*

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

tur, causam sine qua non; quia sic est causa, ut tamen tota res pendeat ex misericordia Dei, seu ex promissione, quod scilicet Deus promisit, se velle illorum misereri, qui agnoscunt sua peccata, & iustitiam sentiunt. Alioquin si de natura peccati loquaris, etiam PECCATORI SENSITIVO, ut supra appellavimus, nihil aliud debetur secundum omnem legem & naturam, quam poena & indignatio summa. Quod autem tales poenam & iram effugiunt, hoc totum est misericordia Dei, qui promisit, se eos, qui sentiunt peccata & horrores iudicii divini, velle refocillare gratuito remittendo peccatum. Ex intervallo autem declarationem hanc addit: Rationis particula, qua hic utitur Psalmus (Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper) non ponitur, quasi cognitio peccati sit prima causa, qua mereatur remissionem peccatorum. Peccatum enim est peccatum, & meretur poenam sua natura, sive agnoscas, sive non agnoscas. Sed agnitio peccati est CORREQUISITUM quoddam; quod Deus vult agnoscantibus peccata ignoscere, non agnoscantibus non vult ignoscere. Hec promissio sola causa est, & prima, media & ultima causa, h. e. totum est in justificatione.

Quam facilis proinde optimus Lutherus fuit in hoc permitiendo usu terminorum technicorum, quoad citra veritatis iacturam fas sit eum concedere; tam faciles fuerimus in omittendo, non hoc tantum, a quo merito abstinetur ad evitandum sequiorem sensum, sed etiam quovis alio, quo Scriptura Sacra non utitur vel ipsis verbis, vel sententiâ necessariâ & proximâ. Absit de verbis contentio, ubi est de rebus consensio!

Nec de subiecto seu hominibus aliis movemus quaestionem, quam de CONVERTENDIS, a tenebris ad lucem, & a potestate Satanae ad Deum Act. XXVI, 18. ita consideratis, ut se exhibeant vere poenitentes, quales Gerhardus ponit. Quanquam ceteroquin dissimulandum neutiquam est, quod rectè dixerunt veteres, Totam Christiani hominis vitam esse quotidianam poenitentiam; id non rectè intelligi, nisi de utroque & contritionis & fidei exercitio continuando: licet enim passionis sensus, qui in poenitentia de operibus mortuis se exferit, in Renovationis actu non aequalis semper requiratur, permanet tamen, durante gratiâ, ejusdem affectus veritas & status adversus carnem, inserviens ipsi Spiritûs pa-

ci &

ci & gaudio in Spiritu Sancto. Fundamentum hujus in Conversione ac Renovatione mysterii certum jam demonstrabitur, juxta illud Rom. VIII, 10. *Si Christus in vobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum; Spiritus autem vita propter justitiam.*

Caterum *Necessitatem Ordinis* Contritioni, apud vere pœnitentes seu Convertendos, cum tribuimus, una cum Gerharo & Theologis omnibus Evangelicis; animadvertimus observandum; quòd iste ordo *habitudinem prioris ad posterius* præ se ferat ejusmodi, quæ fundamentum habeat, tum in *mandato* divinitus præscripto, tum in universo Christi mysterio, tum denique in rei ipsius, h. e. pœnitentiæ spiritualis, seu veræ Conversionis, indole atque naturâ. Unde non est, quod miremur, Lutherum dispositionis hujus rationi tantam assignare firmitatem, ut *sensitivam* seu *passivam* illam *peccati agnitionem* dixerit *CORREQUISITUM* quoddam; quòd *Deus vult agnoscentibus peccata ignoscere, non agnoscentibus non vult ignoscere.* non *causale* quidem justificationis *requisitum*, quale fidem solam prædicarat antea; sed *necessarium* tamen, interpretante *Balduino*: videlicet ex Conversionis propriâ *hypothesi*, quæ nec meritum, nec salutis *efficientiam* reficit, nec quidquam aliud, nisi *mandatum Dei* & pœnitentiæ partium nexum intimum in homine. Quando autem hoc sensu necessaria est Contritio, *necessitas* isthæc, Conversioni *intrinsicæ*, quam dicunt, ad omnes omninò Convertendos quin pertineat, dubitationem habere nequit.

4. Ab hæc igitur Contritionis necessitate, quæ in ipsâ Pœnitentiâ inest, ut incipiamus, operæ non nullum pretium erit.

(1) Ex ipsius Dei jurantis ore habemus exploratissimum, quod *Vivus ipse mortem peccatoris nolit, sed ut convertatur impius à viâ sua & vivat.* Ezech. XXXIII, II. *Ne affixit quidem EX CORDE suo, aut tristitia* (h. e. mortis ullâ specie) *affecit filios viri.* Thren. III, 33. Hinc liquet *necessitatem* doloris in pœnitentiâ haud esse à divinâ voluntate *absolutâ*, sed *respectivâ*; respiciente ad *hypothesein* & statum in homine convertendo, cui aliter salus *ordinate* conferri nequeat. Neque enim est dubium, quin, quemadmodum *in naturâ* mortis loco aliquibus continget *immutatio*,

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

I. Cor. XV, 51. ita *in gratia regno*, si vellet Deus, efficacitate quâdam *extroordinaria* posset impium sine doloris sensu repente sic immutare, vt totus statim à peccato liberatus, fructuum Evangelicorum plenus redderetur. Quod autem nolit gratia divina cum hominibus agere per ejusmodi subitum *enthusiasmum*, vitamque hoc modo iis suam donare, verùm isto ordine, ut se convertant; id tanquam justitiæ aternæ congruum, ex superioribus Prophetæ verbis apparet. Nec vero nos de viis *extraordinariis*, sed de unicâ *ordinariâ*, ad quam vocantur omnes, agimus: in quâ quod triste in pœnitentiam incidit, non ipso Dei *ex corde*, i. e. non ex *primâ* ipsius intentione, quâ non nisi vitam & gaudium in Spiritu Sancto velle potest; sed ex *secundâ* quâdam, sequente humani generis depravationem, cui justitia haud aliter consulendum prævidit ac decrevit, proficiscitur. Quod *decretum* quamvis *secundarium* sit, non minus tamen illius ordo est necessarius, veluti voluntas divinæ mentis; licet non *antecedenter* sic affectæ, certè assumptæ ac definitæ ex *necessitate*, quòd humana ita ferret conditio.

(2) Hanc porrò ut patefaciamus, ne videamur actum agere, non tam nostris, quàm aliorum verbis utemur. Nemo negaverit, ad Conversionis negotium requiri peccatorum certâ *retractationem*, *pristinæ ratihabitioni*, ut loquuntur, oppositam. Ad eam recte *constituendam* quæ pertineant, clarissime exponit *Job. Musæus* de *Conversione* Disp. III. c. I. ubi postquam præter cætera demonstravit, peccatorum agnitionem versari non modò *in judicio speculativo*, sed apprimè quoque *practico*; neque hoc sufficere, idem observat: pergens p. 134. &c. *nisi voluntati etiam displicere peccata incipiant, nusquam pertinget quis eò, ut seridè & ex animo ea retractet, sed ab illis avertat, sed contrà perseverabit in illis, & perget peccare præfractè, & volumus illorum, qui jure Dei cognito, quòd qui talia faciunt, digni sint morte, non solum ea faciunt, sed etiam facientibus applaudunt. Rom. I. 32. Cum verò DISPLICENTIA detur duplex: una, SIMPLEX, qua secundum aliquam rationem mali cognitam voluntati quippiam displicet, sine intentione illud fugiendi: alia EFFICAX, quâ res cognita tanquam mala ita dis-*
pli-

plicet voluntati, ut simul illam fugere intendat: sciendum est, quòd ad peccatorum retractationem non quævis illorum displicentia sufficiat, sed **DISPLICENTIA EFFICAX** requiratur, sive **DISPLICENTIA** cum intentione ea fugiendi conjuncta, quâ scilicet peccata prorsus aversamur, ita quidem, ut non solum quæ commissimus, si fieri posset, reddere vellemus infecta, sed etiam ab aliis similibus deinceps patrandis abhorreamus, quam aliàs specialiter **DETESTATIONEM** appellant. Quòd cum ex naturâ retractationis moralis patet, quæ indubiè importat voluntatis actum efficacem, quò quæ semel placuere, postea non solum secundum se displicere incipiunt, sed etiam ea, quoad fieri potest, irrita reddere intendimus; tum etiam ex ipsis conversionis appellationibus, quarum nonnullæ, cum primis verba **μεταμέλει** & **ἁμαρτανία** & Latinum **POENITERE**, talem quandam efficacem displicentiam formaliter in suo significatu includunt, ut *Disp. I.* fusè fuit ostensum. Quò pertinet phrasis: **AVERTERE SE AB ADMISSIS PECCATIS**; quâ Scripturæ ad retractationem peccatorum significandam passim locorum utuntur. Quid enim aliud est, ab admissis peccatis sese avertere, quàm ea aversari, detestari, atque, ne similia deinceps admittas, cavere? Per **DISPLICENTIAM** efficacem sive detestationem seriam desunt peccata esse voluntaria, & induunt rationem & naturam actionum invitarum. Invitas autem actiones comitatur **DOLOR**, sive **TRISTITIA** quedam **ANIMI**, nexu ita **INDIVIDUO**, ut si quæ per ignorantiam fecerimus, nec tamen postea talia nos fecisse doleamus, actiones ob non secutum dolorem in invitis habendas esse, neget Philosophus *III. Nic. c. I. Atq.* hinc peccata etiam, postquam agnita sunt, & displicere incipiunt, consequi solet talis aliquis **DOLOR**, qui plerumque eo est gravior, quo penitius peccator sua peccata cognoscit, & quam fæda sint, quam graviter Deum offendant, quas item pœnas cum in hac tum in altera vita luendas secum trabant, intelligit. Est enim dolor quedam **PASSIO**, **PERTURBATIO** ET **INQUIETUDO ANIMI**, EX **APPREHENSIONE MALI PRÆSENTIS**, **OBORTA**; quæ tum imprimis vehemens esse solet, cum ratio mali in objecto multiplex distincte & accurate apprehensa & cognita est. Sub dolore de peccatis admissis comprehendimus etiam conscientie morsus ac pavores, qui agnitionem ac detestationem peccatorum consequuntur: de quibus sæpe Davidem & alios sanctos

3

21

4

23

5

25

6

27

7

28

8

29

9

30

10

31

11

32

12

33

13

34

14

35

15

36

16

37

17

38

18

39

19

40

20

21

22

23

sanctos, postquam peccata patrata & agnita displicere cœperunt graviter conquestos esse, passim memorant Scripturæ v.g. Psalm. XXXVIII, 4. seqq. legimus, Davidem conquestum esse & dixisse: Non est integritas in carne mea propter detestationem tuam: non est pax in ossibus meis propter peccatum meum. Nam iniquitates mee transcendunt caput meum, ut onus graue; grauiores sunt, quam perferre queam. Distorqueor, incuruor valde, tota die atratus pergo; quia ilia mea plena sunt vilitate, adeo ut non sit ulla integritas in carne mea. Debilitatus & attritus sum perualde, rugio præ fremitu animi mei. Conf. Psalm. VI, 3. seqq. Psalm. XXXII, 3. sequ. Psalm. XXXVIII, 17. sequ. & alibi. Ita ergo ad peccatorum RETRACTATIONEM tria in uniuersum requiruntur: unum est peccatorum AGNITIO; alterum, illorum DISPLICENTIA & DETESTATIO; & tertium, DOLOR de iisdem: quorum primum sese ad illam habet, ut CONDITIO PRÆREQUISITA, secundum, ut ejus RATIO FORMALIS, & tertium, ut illius CONSEQUENS. Ab hoc ultimo, DOLORE scilicet & CONSCIENTIÆ PAVORIBUS, desumpta videtur CONTRITIONIS appellatio, qua Scriptores Ecclesiastici usitate totam peccatorum retractationem indignant. Sunt enim dolor & conscientia pavores, qui peccatorum agnitionem & displicentiam efficacem comitantur, velut malleus quidam, quo peccatoris cor durum & in malo obfirmatum frangitur & conteritur. Hinc cor hominis, de peccatis admittis jam anxium & sensu ira divinae territum, dicitur לִבְנִשְׁבֵּר וְנִרְכָּח COR CONTRITUM ET CONFRACTUM Ps. LI, 19. & peccatores de peccatis suis anxie dolentes, iramque Dei adversus peccata expavescentes, dicuntur לִבְנִשְׁבֵּר CONTRITI, CONFRACTI CORDE Ps. CXLVII, 3. Esa. LXI, 1. c. LXVI, 2. Conf. LVII, 15. XXXVIII, 13. E quibus intelligere est, quomodo ex rei naturâ emanet, quod digna peccatorum retractatio ipsum de iis dolorem complectatur. Eadem prorsus similiter declarat *Systema Scherzerianum*. p. 279. 298.

(3) Ne quis sibi persuaserit, anxietatem illam de peccatis dici equidem non ipsam *rationem formalem* retractationis, sed tantummodo *consequens*; hoc vero ita fortassean spectari posse, ut separabile sit ab *essentia*, seu pravi detestatione efficaci: recognoscimus primò, quod supra non pratermissum, Philosophos ipsos Gentiles, naturalis conscientia lumine adactos, serix apprehen-

VNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 17

benisonis mali proprietatem ita necessariam agnovisse morsum animi ac mœrorem, ut nexum utriusque *individuum* esse norint, nec, quæ forte per ignorantiam erant facta, habuerint ex in-
vitis aliter, nisi accedente doloris testimonio. Quod quidem ex eo valde confirmatur, cum Apostolus Rom. I. docet, non modo *palam esse iram Dei e cœlo adversus omnem impietatem & inju-
stitiam hominum v. 18.* sed etiam *jus Dei infidelibus agnitum esse, quod qui mala faciunt, digni morte sint v. 32.* ipsorumque *cogitationes, actionum conscias, de opere legis scripto in iis testari, accusantes sese mutuo, aut etiam excusantes c. II. 15.* Quò & indignius judicatur fidelibus Psalmo XC. si non respondeant timore suo iræ divinæ tam vehementi, iniquitatibus hominum cumulata nimis. Quanto autem minus a Convertendis abesse potest *timor & tremor*, si ipsorum regnitorum proprius existit! Phil. II, 12. Itaque firmiter statuendum, quam alienum est, fieri posse, ut Supremi Numinis irritata ira ingruente mortalis sciens non terreatur, nisi ex divino judicio conscientia motu exutus plane fuerit (qui status esset *extraordinarius*, neque hujus loci) tam arcte cohæ-
rere verum peccati & doloris sensum. Quod si etenim non *accidentale & separabile* quoddam est *consequens*, quicquid ex *formali ratione* fluit *necessario*; sed *essentiale, formale & inseparabile*, immo ipsa *formalis ratio, a posteriori dicta*: non potest non dignitatis ejusdem reputari anxia pœnitentiæ indoles. Ea namque est vis & natura *displacitiæ* sui & rerum noxiarum, ut quæ talis constringat ac coarctet cor ita serio sentientis atque animati; nec eatenus interquiescere hominem sinat, verum afficiat, lædat, seu turbet tranquillitatem, angoremque cieat, nunc majorem, nunc minorem, prout causa vel major vel minor apparuerit, neque positis ponendis res secus se habere queat. Quamobrem non nisi inconsiderate nimis affirmabitur, peccatorem dari, qui sistens se coram ipso tribunali Dei, legis maledictionem, culpam & miseriam suam meditans, sine pavore ad respicientiam veram perducatur. Aliud testatur securi etiam Felicis exemplum Act. XXIV, 25. & Davidis 2. Sam. XXIV, 10. 14. *Vis peccati, est accusare, damnare, mordere, ledere, non relinquere pacem cordi &c.* inquit,

C

LV-

3 21
4 23
5 26
6 27
7 28
8 29
9 30
10 31
11 32
12 33
13 38
14 39
15 40
16
17
18
19
20
21
22
23

LUTHERVS Pf. LI. Tom. IV. Jen. p. 380. Et in *Prefatione*: *Cognitio peccati non est speculatio aliqua, seu cogitatio, quam animus sibi fingit: sed est verus sensus, vera experientia, & gravissimum certamen cordis; sicut testatur David, cum dicit: Iniquitatem meam ego cognosco, hoc est, sentio, experior. Id enim Ebraica vox propriè significat: NON SIGNIFICAT, SICUT PAPA DOCUIT, COLLIGERE SE, QUID FECERIS, QUID OMISERIS, sed sentire & experiri intolerabile onus iræ Dei. Et cognitio peccati, est ipse sensus peccati. Et homo peccator, est qui conscientia premitur, & anxius hæret, nesciens quo se vertat. Theologus disputat de homine peccatore. Hec hominis substantia est in Theologia, & hoc à Theologo agitur, ut hanc suam naturam peccatis corruptam homo sentiat. Id cum fit, sequitur desperatio, qua in infernum deicit. Quid enim homo in conspectu iusti Dei faciat, qui scit totam naturam peccato oppressam esse, nec quidquam relictum esse, quo possit niti, sed simpliciter in nihilum iustitiæ esse redactum. Hec cum in animo sic sentiuntur, tum debet sequi altera pars cognitionis, que quoque non speculativa, sed tota practica & sensitiva esse debet, ut homo discat & audiat, quid sit Gratia &c. Ergo necessaria hæc Theologica cognitio est, ut homo se cognoscat, hoc est, ut sciat, sentiat, & experiat, quid sit reus peccati & addictus morti. Deinde etiam, ut contrarium sciat & experiat, quod Deus sit iustificator & redemptor talis hominis, qui sic se cognoscit. Aliorum hominum curam, qui peccata sua non agnoscunt, relinquamus Jureconsultis, Medicis, parentibus. Hi enim alio modo de homine disputant, quam Theologus. FORMALE illud CONSEQUENS, alterutrius affectûs, Scriptura exprimit vocabulo *Nosse*, quod, iterum observante *Luthero* in Pf. LI. p. 382. in Ebræo longe significantius est, quam in aliis linguis. Significat enim sentire & experiri aliquid, quale sit secundum suam naturam. Eodem modo hic ponitur, *Quoniam peccatum meum cognosco: quasi dicat: In eum locum veni, ut tempus sit miserendi & iuvandi: sum enim factus ex insensato peccatore, peccator sentiens, qui nunc peccatum & iudicium Dei cognosco, hoc est, vere sentio. Porro hic sensus est ipsissima mors nature, nisi per Spiritum Sanctum subiciantur cogitationes pacis, & cognitio misericordie Dei. Conf. sup. I. n. 2. §. 3. ad Jer. III, 13.**

Deinde, ut ut quispiam sibi animo effinixerit ita placidam sui emendationem, eamque efficacem duxerit, ut anxietatem de peccatis

catis videatur concepto alio affectu evadere: quemadmodum Poëta magis temere, quam vere canit: *Justum & tenacem propositi virum, si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruina:* sciendum, speciem conversionis illam haud vero consentaneam, sed hypocritin esse: quæ si effectum aliquem *moralem* præstare visa fuerit, tantum abest, ut vel ipsa, vel iste *spiritualis* ac Christianismi proprius sit, ut huic potius obstaculo fiat nocentissimo. Quod cum ex eo cernatur, si consideres, inani istiusmodi persuasione unicam peccati abolendi viam profus impediri; hanc ex S. literis declaremus, necesse est. Neutiquam vero consistit ea in *nuda* retractatione peccatorum *actualium* moraliter spirituali, in qua fides in Christum cum amore Dei possit existere, ut contritionis anxietate non opus sit. Tametsi enim haud inficias imus, delicta in *actu* posita, (quæ postquam in rem abierunt, non sunt amplius, sed more aliorum actuum fuere transeuntia) in se spectata *physice* tolli, h. e. infecta reddi, non posse; verum omnino retractanda esse *moraliter*, h. e. spirituali eorum ex verbo Dei agnitione, detestatione malum propositum exterminante, & remissione in Christi merito quærendâ: attamen notamus, (α) nec ipsam illam retractationem, sine conterendi seu affligendi animi proprietate, efficacem esse aut veram, quæ propositum malum exterminet; ut videbimus porro ac modo ostendimus, & vel *Ethnicus* rursus fatetur, sine *erubescendi* affectu *rem*, ne in moribus quidem naturaliter corrigendis, *salvam* esse. (β) fidem in Christum intempestive atque inaniter applicatum iri, quam diu quis nulla alia, quam *actualia* peccata, agnoscenda putet; quippe qui negligat in re vitium, quod per modum *habitus* inhæret, tum *originale* illud, tum sponte contractum: vel si & *habitualia* isthæc *moraliter* retractanda existimarit, non negandum id quidem oportere, sed pernegandum, fieri posse aliter, ita, ut fidei gratia locum libere operandi vincendique obtineat, quam si ad *moralem* istam accesserit *physica*, (quam in genere *supernaturalium* Theologi sic appellant) inhærentis pravitatis, seu *corporis* peccati *infirmatio*, vocata hoc modo in Scripturis magna emphasi, inhæsitivam rati-

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

onem designante, nec non membrorum, pravorum nempe affectuum, mortificatio, crucifixio, exultio, depositio. Rom. VI, 6. Col. III, 5. 9. Eph. IV, 22. Gal. V, 24. Sin mature ista contritio ad fidei completæ vivificationem traducta fuerit, ob *physicam* hanc *immutationem*, pœnitentia, est diciturque *regeneratio*. (γ) eandem ipsam corruptæ carnis virium debilitationem effici quidem per idem Verbum Dei, *instrumentum* illud *morale* in docendo situm, sed *modum operandi* non tantum *moralem* esse, verum multo magis consistere in *reali causa efficientis physica ratione influendi*; propterea quòd verbum DEI, externe sonans vel scriptum, non nudum est tale, at fecundatum atq; armatum virtute Spiritus S. tanquam *sermo Dei viuentis & manentis in æternum, semen non corruptibile, sed incorruptibile*. 1. Pet. I, 23. quod non minùs efficax, quàm illud Dei dictum, quo lucem ex tenebris oriri iussit. 2. Cor. IV, 6. Unde est, quòd rationis verba, cum Dei verbo comparata, se habeant tanquam *palea ad triticum*; verbumque Dei sit suo modo sicut *ignis*, & sicut *malleus, petram conterens*. Jer. XXIII, 29. *potentia Dei ad salutem omni credenti*. Rom. I, 16. non, quasi *obiectiva* ejus *ratio* animis humanis ad credendum habeatur congrua, quæ potius stultitia ipsis fuerit; sed quòd *proxima & adæquata effectus* ejus sit causa ipse *tractus & efficacia Spiritus Sancti*: ut fuse demonstrat *Hülsemannus* ad August. Conf. Artic. V. libr. de *Auxiliis Gratiæ* p. 247. &c. juxta Pauli testimonium 1. Cor. II, 4, 5. firmiter ponentis, veram *fidem non fundatam esse in sapientia hominum, sed in Dei potentia*. conf. Eph. I, 19, 20. Ex quo pariter efficitur atque illustratur notatum prius utrumq; PRIMVM, qui concedi nequeat, detestationem ullam *moraliter-spiritualem* destitui posse doloris sensu, non modo *ex parte sui*, verum etiam si respexeris *coniunctam causse*, ex verbo legis, efficacitatem; quæ si non ferri amplius potuerit in facta præterita, eò acrius feriat ac vellicet conscientiam, sauciamque, ut *pedagogus*, ad medicinam quarendam adigat. Quam peccati ac legis vim negare, est Scripturæ Sacræ veritatem negare, sanctissime asserentis 1. Cor. XV, 56. *peccatum*, quoad sensum in conscientia, ipsius *mortis stimulum* esse, qui quomodo non angat? hanc verò *peccati potentiam*

VNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 21

tiam esse *Legem*, seu per *legem* auditam se exferere, & tanto pe-
re quidem, ut si adversus tantam mortis & inferni oppugnatio-
nem victoria per Christum detur, maxima Deo debeatur gratia.
Ex quo loco Apostolico ante omnia nobis supponendum, haud
consummari verbum illud, *Absorpta est mors in victoriam*, ut sine
anxia solitudine perageretur Renovatio, (nedum Conversio)
*donec corruptibile induerit incorruptibilitatē, & mortale immortalita-
tem* v. 54. quæ verba diligenter sunt conferenda cum Rom. VI, 12.
ubi etiam corpori, quatenus *mortali*, status hic tribuitur, in quo
peccatū, quantumvis superatum, dominium affectet; quod reprimere
non liceat modo alio, quàm ut ipsum *peccati corpus*, conna-
tum atque attractum, ipso *crucifixionis* opere *aboleatur*, si non pen-
nitus, saltem ita, ut ipsi in cupiditatibus ne obtemperantes ser-
viamus. v. 6. Quæ quidem peccati *abolitio inhaesiva* ut sola *contri-
tione* perfici nequit, verùm per *fidei* victoriam est complenda sem-
per; ita ALTERVM notatorum erat, fidei tamen victricis per-
suasionem irritã fore, nisi antecesserit vera *carnis & Spiritus* *lucta*,
quã legis ac mortis Christi virtute sensim infringantur, quæ fidei
obstant, *carnis dominii* vires. Hòc vero quomodo cum retra-
ctatione *moralis ex principiis spiritualibus* conveniat, TERTIVM No-
tatorum edocet. Et ne quis instandum opinetur, Conversionis
terminum ad quem, Fidem & Charitatem, a Deo per Evangelii
verbum vel *moraliter*, vel *physice*, vel utroque modo, effici posse
ita, ut *terminus à quo*, in peccatis habitualibus atque actualibus
consistens, statim per oppositos, *termini illius ad quem*, actus atq;
habitus spirituales Evangelicos tollatur: rem ipsam non negamus
simpliciter, sed errorem *in ordine*, ac si *statim* a fidei & charitatis habi-
tu ordiri liceat, occupamus ac repudiamus; siquidem eo fit, ut ita
credendo atque amando, credatur aut ametur vere nihil. Quando
concupiscentia varia nõ prius lege & morte Christi infirmantur, ani-
mi *semper discentes*, nunquam ad *veritatis cognitionem* pervenire possunt.
2. Tim. III, 7. ad veritatem, non quatenus *doctrinalem*, quã haud
carebant; at quatenus *actualiter & habitualiter* liberantem: ut do-
cet Christus Joh. VIII, 30. de iis ipsis, qui inceperant credere, non-
dum autē *liberis*, v. 32. cujusmodi liberatio contra prædicatur Rom.

-1108

C 3

VIII,

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

VIII, 2. Ad quam quòd non pertingant, affulgentem fidei gustum nacti aliqui, est ratio, quia eo sibi blandientes resistunt veritatis *efficaciae practicae*, atque hinc fidem amoremq; vel maximè jaçtantes, *reprobi ad fidem* permanent. 2. Tim. III, 5. 8. Falluntur enim, cùm *pietatis specie*, motibus quibusdam, gaudii, desiderii, amorisque simulacris, *vim* ejusdem metiuntur. ib. v. 5. quam potius mentiuntur & *abnegant*, (ibid.) ipsius libertatem quodammodo *pregustantes*, & verò in *malitie*, potenter adhuc reconditæ, *velamen* pervertentes eam, cujus allicientis justum *ordinem* tam retrorsum, quàm protinus, sequi oportebat. Non ajo, extorquere; sed, sequi. Tam casta est quippe vis *naturæ & gratiæ*, ut utriusque semen, nisi impediatur, ultrò virtute sua introferatur, ad purum à *contendendo* impuro separandum, *radicemq;* intimiùs firmandam priùs, quàm ad fruges ipsas tendat; ni malueris quidem, ut te *Exspectata seges vanis eludat aristis*. Quid desiderabat Christus Luc. IIX. in auditoribus, de Verbo repente *gaudentibus*, deinceps autem in tentatione labentibus? nonne *radicem*? enim verò hæc in bona terra non aliter formatur, quàm si audientes sermonem Dei, ipsum *retinent*, aptique ad ferendum fructum nascuntur in *patientia*, quæ à doloribus incipit. Præclarè hîc Beza: *Notanda est vis vocabuli κατέχουσι*, quo significatur, non sine MAGNO CERTAMINE posse istud bonum semen asservari, luctante carne ac diabolo adversus Spiritum DEI, novum hospitem & capitalem ipsorum inimicum. Ideò etiam addit ἐν ὑπομονῇ, quia nimirum sancti patièdo vincunt. Sed & in uno vetusto codice adscribitur ποδῆ, multa. Vocabulum ὑπομονῆ vi vocis significat *submanentiã*, illam videlicet, quæ spiritus carnem, rationis ac voluntatis, refugientem vel reluctantem subigit, mentemque *captivã* ducit sub fidei obsequium 2. Cor. X, 5. quod sine angoribus fieri, quis verè expertus dixerit? Illud est τὸ μένειν, quod requirebat Dominus in credentibus, quibus libertatem nondum tribuebat. Joh. VIII, 31. Quod apud *Jacobum* c. I, 25. dicitur παραμένειν, perseveranter manere: ubi largitur Apostolus, posse aliquem introspicere in legem ipsius libertatis, tanquam in speculum, non sine gaudii vel amoris motibus; qui tamen, si non permaneat in lucta superior, tanquam

audi-

auditor obliuioſus, non beatus ſit. Ad *Hebræos* autem c. IV. præſcribitur modus, ut verbum auditum non profuerit, niſi *commiſceatur*, *contemperetur fide* apud audientes; cuius rei cauſa primum *timore* ſit opus, v. 1, 2. Atqui hoc in credendi opere *fermentatiuo*, ut ita loquar, quanta militia *ſpei contra ſpem* apud *Conuertendos*, ſi ipſe Abrahamus dudum *juſtificatus* eam ſenſit! Rom. IV, 18. Quapropter eodem *Hebræorum* loco v. 12. additur hæc verbi, cum fide *commiſcendi*, *efficientia*: *Vuens eſt verbum Dei & efficax, & ſecantius omni gladio ancipiti: & pertingens uſque ad diuifionem animæ & ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Hinc David ejuſabat de anguſtia, Petrus lachrymabatur. Nec purgatio ſit ſine ſeparatione, nec ſeparatio, ab ancipiti gladio profecta, ſine vulnere, nec vulnus ſine dolore. *Dixeris*: Si admittitur, dari aliquando aliquam ſpiritus latificantis gratiam ante contritionem, quid hæc opus ad purgandum, & cur ad hoc nec illa ſuffecerit? Reſponſio eſt: quoniam gratia illa nondum eſt, nec eſſe poteſt, *habitualis*, ſed prodit ſe tantum *actibus*, allicientibus magis, quam *vivificantibus*, ſive hi fides, ſeu charitas, ſeu ſpes videantur. Uſque adeo quidem id verum eſt, ut nec denique habituaſem gratiam, ſi peccatis *involuntariis* imminuta fuerit, ſine vero, tametſi non æque anxio, contritionis motu *ordinarie* renouari poſſe, contendamus. Rei totius cardo vertitur in *myſterio mortis ſpirituſalis*, quæ *perditæ naturæ* ſic in hæret, vel *dominanter*, vel *afficienter*, ut ei tanquam vita ipſa arrideat Rom. VII, 9. quæ propterea, niſi per aliud mortis genus, quo ei *viciffim* demoriamur, aboleri nequit. De qua re paſſim *Lutherus* in *Commentario ad Galatas* legendus, præfertim ad illa Gal. II, 19. *Ego per legem legi mortuus ſum, ut Deo vivam: cum Chriſto crucifixus ſum.* Huic etenim neceſſitati non ſolus Moſes lege, ſed ipſe Chriſtus mortis ſuæ viribus inſeruit: quibus apud quos, *complantando* ad mortis ejus ſimilitudinem, *concrucifigendo*, *commoriendo peccatis*, & *conſepeliendo* Rom. VI, 3, 4, 5, 6. Col. II, 11, 12. locus datur; hic tranſitus ſimul ad vitam eſt. Jam vero in ipſa *Renouatione*, *ſtrictè ſumta*, exuitio & mortificatio, quæ expurgatio præ-

vita-

3 21
4 23
5 26
6 27
7 28
8 29
9 30
10 31
11 32
12 33
13 34
14 35
15 36
16 37
17 38
18 39
19 40
20 41
21 42
22 43
23 44

vitatis est, fit ita, ut *vetus homo crucifigatur, crucifixi membra con-*
fundantur, contusus mortificetur, mortificatus sepeliatur, sepultus cor-
rumpatur magis magisque. Rom. VI, 3, 4, 5, 8. 1. Cor. IX, 27. Joh.
 XIX, 32. observante Scherzero in Sytem. p. 460. morsque sem-
 per, ut significatio anxietatis affectionis, locis illis adhibeatur.
 Quanto igitur magis in Conversione, ubi maritus ille animi pri-
 stinus, *lex peccati*, dominio & vita privatur, carnisque & Spiritus
 lucta cruditate maximâ primùm laborat, mortis proprietati-
 bus defungendum est! Quam diu caro non moritur ex spiritu
mortis Jesu Christi, spiritus *vite* in Jesu Christo peccatorem non
 liberat; sed Evangelii abusus *adulterium* est. Rom. VII, 3, 4. &
 VIII, 2. *Christus peccati minister* redditur Gal. II, 17. *Dei gratia trans-*
mutatur in lasciviam Jud. 4. Neque enim quisquam, nisi *mortuus*
 à peccato *justificatus* erit Rom. VI, 7, 8. *Peccatis mortui, justitiam vi-*
vunt. 1. Pet. II, 24. *Qui passus est cum Christo in carne, desinit à pec-*
cato: quam Christi mentem qui effugiunt, spoliant se ipsius Christi
armaturâ, sine qua fides victoria de mundo non existit. c. IV, 1. 1. Joh.
 V, 4. Accidat initium *fidei* ante Contritionis certamina penes
 hominem lapsam, vel quocumque nomine appelles *spiritualiter*
 affecta voluntatis & gratiæ sensum: nisi in *passiva* infirmitate ad
 maturitatem provehatur, non fiet illa completa, neque efficax:
 Col. II, 12. sed quantacumque fuerit mensura ejus affusa, in ju-
 dicio hypocrisios transibit. Ita,

*Grandia sepe quibus mandavimus bordea sulcis,
 Infelix lolium, & steriles dominantur avena.*

Quòd hic *contritionis & fidei successivus* ordo in Conversione sit
 necessarius, testimoniis Theologorum, Chemnitii aliorumque,
 optimè confirmavit *Beatus noster Bayerus Compend. Post. p. 701. 2.*
 3. 4. Quod vero non modo in *Renovatione*, sed etiam in *Conversione*
peccati vires infirmentur, & aboleatur eius dominium, sive, ut
Apologia loquitur supra, in veris doloribus concupiscentia naturalis
expurgetur: hoc demonstrat fusè B. Joh. Musæus ex Locis Biblicis
De Convers. Disp. III. c. I. Atque ita ex adductis facilè perspi-
citur, nihil Conversioni magis noxium esse, quàm obtinendam
 abs-

VNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 25

absque Contritionis angoribus nescio quam fidem vel charitatem; tum etiã, quò id omne tendit, Contritionem *nexu indissolubili* coherere cum spiritus efficaci detestatione peccatorum, propter *causarum*, tam *physicæ*, quàm *moralis*, influxum intimum.

5. Eadem doctrina in universo *Christi mysterio* sic fundatur, ut inde *analogia* sit perpetua inter statum *Exinanitionis* atque *Exaltationis*, & quoad utrumque inter Christum & Christi membra; totumque Evangelii mysterium *Cruce Christi* nominetur. Loca primaria, eo spectantia, videntur illa tria: Joh. XII, 24, 25, 26. 2. Cor. XII, 9. Phil. II, 5. -- 12. Neque abs re est, quod I. Pet. I, 11. spiritus Christi in Prophetis dicitur prænuñciasse destinatas CHRISTO (*personaliter & in corpore mystico*) perpeffiones, & gloriam illas consecuturam. Quas incipere apud nos à Pœnitentiæ doloribus, ostendit Paulus Coloss. II, 11, eam *circumcisionem Christi*, *circumcisionem, quæ fit sine manibus*, & *corporis peccatorum carnis exuitionem* vocans, certe, utroq; dicendi modo, non sine designatione anxietatum spiritualium; præsertim cum c. III, 5. ipsa etiam *consequens veteris hominis exuicio* sic præcipiatur, ut pravi affectus, tanquam *membra terrestria*, à fidelibus *mortificandi* sint. Omne autem hoc contritionis genus cum iis, quæ Christus est passus, cujus & viribus præstatur illud, uno mysterii commercio frui; magno *convertendorum ac conversorum* solatio demonstratur Rom. VI, 3, 4, 5, 6. & c. VIII, 3. 10. 13, 14. 17, 18. & c. Nam, QUI CHRISTI SVNT, CARNEM CRUCIFIXERVNT CVM AFFECTIBVS ET CONCVPISCENTIIS; Gal. V, 24. vt tandem ille *transfiguret τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως corpus istius humilitatis nostræ, quod corpori ipsius glorioso conforme fiat.*

6. Ex reali hac *analogia*, in universo Christi mysterio, ipsiusque *reinatura*, superius detecta, fuit ordo Scripturarum, omnibus impositus verè convertendis. *Universalis* earum *parallelismus* primum divinæ gratiæ *subjectum* ponit homines ipso affectu *miseros*, *timentes Deum*; ut passim in *Psalms*, v. c. XXV. & *Prophetis* e.g. Es. LVII, 15. & c. Quo respiciens CHRISTVS negat, opus esse iis, qui valent, *medico*; sed *male se habentibus*. Matth. IX, 12. Idem aperit portam, non nisi *angustam*, ac *strictam* viam ad vitam ib. c. VII, 14. nec nisi *abneganti*o, cum odio, naturalis amoris peruersitatem. Luc.

D

XIV.

3 21
4 23
5 26
6 27
7 28
8 29
9 30
10 31
11 32
12 33
13 38
14 39
15 40
16
17
18
19
20
21
22
23

XIV, 26. Invitat omnes fatigatos & oneratos, quod non alii ad veniendum, Patremque cum *requie* agnoscendum, apti sint. Matth. XI, 26, 27, 28. Atq; ex eodem fundamento Paulus Hebr. XII, 3. - 11. asseverat, nullos à Patre cœlesti recipi, tam *Conversionis* initio, quam in *Renovatione*, nisi cum *prævia castigatione*, cujus omnes, suppositi- tiis solis exceptis, participes fiant. Loquitur autem de ἀνταγω- γωζομένοις πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, contra peccatum *luctantibus*. v. 4. Di- sciplinam eam dicit *tristitiam* v. 11. & hanc interpretatur 2. Cor. VII, 10, 11. ex *effectis* apud animum satis tristibus: cui divinæ contrari- am opponit, quæ *hujus mundi* est, ita ut isthæc mortem naturalem, illa verò, *secundum Deum* tristitia, resipiscenciam (μετάνοιαν) effice- re judicetur. Ex quo loco pariter constat, quod proinde vox με- τάνοια Contritionis dolorem à suo sensu neutiquam excludat, ve- rum includens *presupponat* utique: est enim μετανοεῖν non aliud, quam μεταμέλειται, pœnitentiæ angore duci Matth. XXI, 29. sed prior vox ista plus exprimit, nimirum de admissio errore sic dole- re, ut corrigas; quod efficacis agnitionis proprium esse, ostendi- mus supra. Neque verò vel Salomon Eccl. XI, 10. agens de remo- venda tristitia, divinam illam, sed cum ipso Apostolo eam abjicit, quæ hujus mundi est. Denique haud abscondendus hac in re, *Syracides*, quantumvis *Apocryphus*, viam unicam ad Sapientiam, in Vet. & Nov. Testamento eandem, commendans ita c. IV, 18. *Initio distorto ambulat cum homine: timorem vero & metum adducet super eum, & cruciabit eum per disciplinam suam; usque dum crediderit anima ipse, & tentaverit eum in justificationibus suis. Sed iterum redibit se- cundum rectitudinem ad ipsum, & latificabit eum, & revelabit ipse occul- ta sua.*

7. Cum non liceat hac vice pluribus institutum prosequi, notatu adhuc potissimum digna sequentibus complectamur ob- servationibus.

(1) De Contritionis necessitate censendum ex *sine*, qui est ve- ra *paupertas spiritus*, seu ipso agnita *spiritu*, qua posita, accedit alter, ipsum ea affectorum *proprium regnum cœlorum*. Matth. V, 3, XI, 25. Nam ordo Evangelii prædicandi apertus est, gratiam Dei annun- ciare; quæ quidem ne à carne in velamentum malitiæ trahatur,

revo-

UNIVERSALITER NECESSARIA CONVERTENDIS. 27

revocandæ sunt mentes ad meditando*rum* *judicium* Dei, istamq; ex-
 erandam & abolendam, atque ita amplectendam misericordiam.
 Act. XVII, 30, 31. Rom. I, 18. III, 19. XI, 32. Scilicet, cum Judæi abu-
 terentur gratia, *subintravit lex, ut augetetur peccatum agnoscen-*
dam; ut, ubi peccatum vera agnitione auctum esset, superabunda-
ret gratia. Rom. V, 20. Nihil ergo à veritate abest longius, quam
 assiduum *timorem servilem* statuendum esse necessarium. Rom.
 VIII, 15. Quicquid enim necesse est *vulnèris*, unice inservit *medi-*
cine applicandæ, obtinendæque *justitiæ, paci & gaudio in Spiritu S.*
 quod minime impediendum, utpote quod solidum ac solum in-
 tenditur. Hoc tum conservatur ex Evangelicis *promissionibus*; at sa-
 ne haud aliter, quam in *timore Dei*, in quo spiritus adoptionis *filius*
purgat ab omni inquinamento carnis ac Spiritus. 2. Cor. VI, 18. VII, 1.
 Quod quomodo cum tentationibus fiat, scite exponit *Apol.* p. 134.
 & *Luth.* in P.L.L. art. X. Ubi hic ipse Contritionem ex *sine* sic diju-
 dicat: *Contritum & humiliatum dicit, non fecte, sed revera commi-*
nutum, quod præ desperatione quasi moritur. Tale cor, inquit, tu non
odisti, sicut nos somniamus, sed accipis cum voluntate. Videmus igitur,
nostram Theologiam esse Verbum Vitæ & justitiæ, quia pugnat & erigit
contra Peccatum & mortem, nec etiam potest exerceri, nisi in peccato &
infirmirate: est quog; verbum lætitiæ, cujus virtus non potest conspici, nisi
in tristitia & afflictionibus. At nos sic sumus, ut optemus quidem ver-
bum Vitæ & lætitiæ habere; sed tentationes mortis & tristitiæ optamus
abesse, Belli profecto & sævæ Theologi. Discendum igitur est, quòd in
media morte, in morsu & pavore conscientia, in medio dentium Dia-
boli & inferni versandum sit Christiano, & tamen verbum Gratiæ reti-
nendum, ut dicamus in talibus pavore: Tu Domine faves mihi, quia
scriptum est, Deum non aliud sacrificium gratius habere, quam contri-
tum cor, nec aliud acceptius sacerdotium, quam quo offeruntur humi-
liata corda.

(2) *Machinationes Satane*, circa Contritionem nunc ad *de-*
sperandum, nunc ad *presumendum*, inducentis, *non ignoranda*, sed e-
 vitandæ, *ne superemur ab eo.* 2. Cor. II, 10, 11. In utramque partem
 hosti aditum præbet naturæ corruptio, per quam ille tristitiæ di-
 vinæ admiscere naturalem mœrorem, vel eam, quæ *secundum*

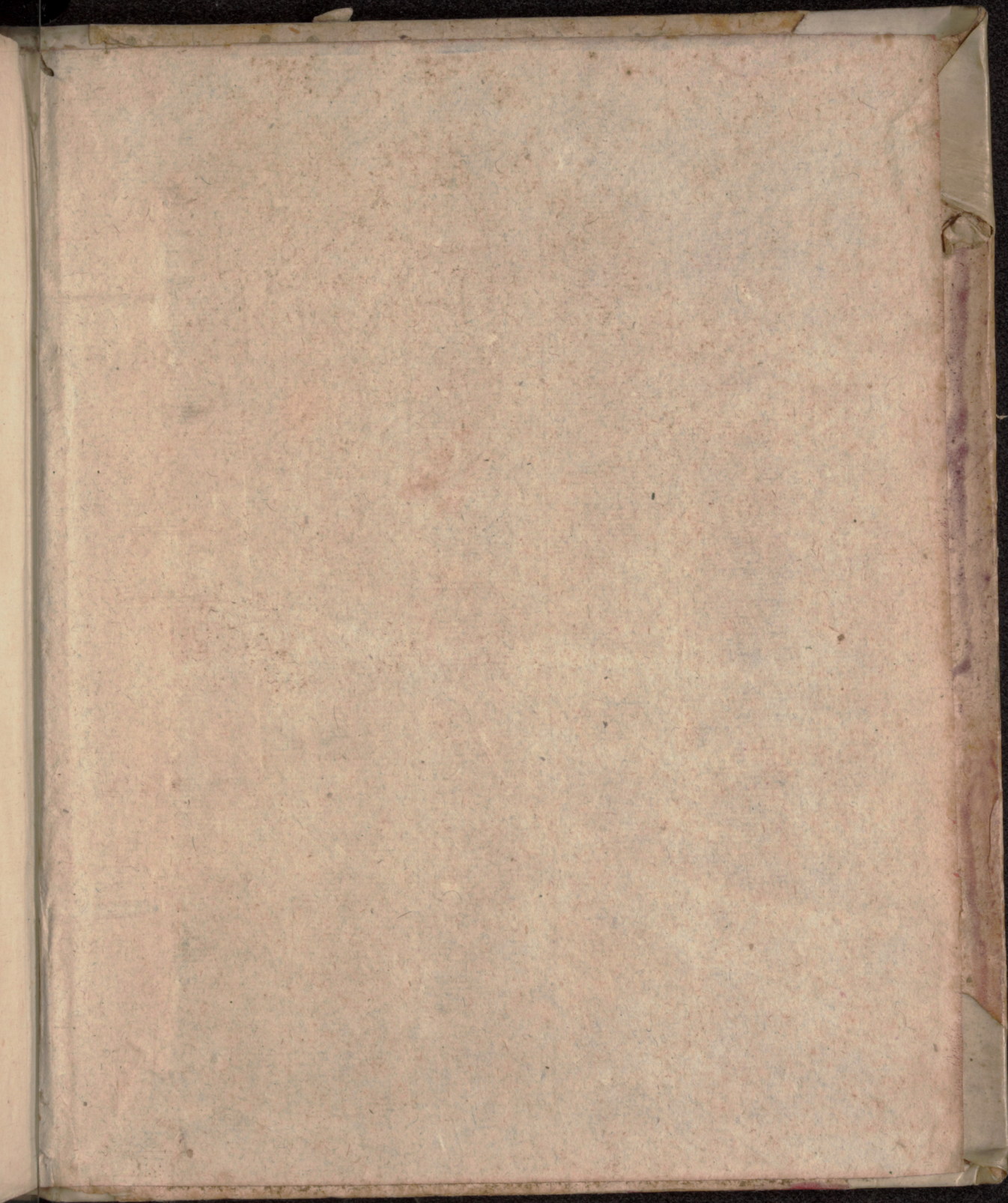
3 21
 4 23
 5 26
 6 27
 7 28
 8 29
 9 30
 10 31
 11 32
 12 33
 13 38
 14 39
 15 40
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23

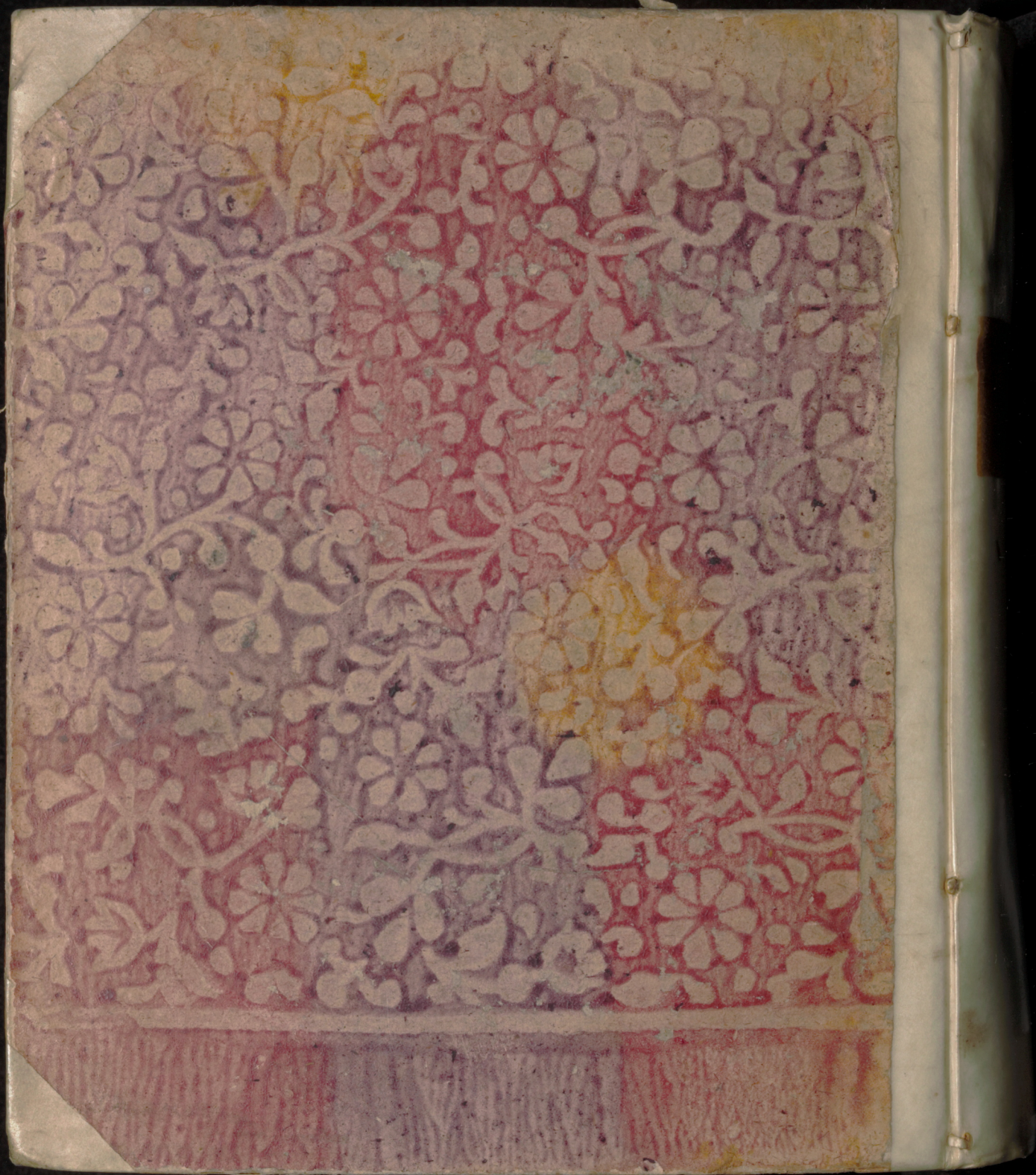
Deum est necessaria, sanguinis mobilitate intercludere molitur. Sunt ex veris fidelibus, qui contritionis sensum querere solent, quem dudum ipsa temperatum fide, & doli experte (Pl. XXXII, 2.) solitudine se exserentem, intimè fovent; ut S. Dorotheus ille, aperte docens, se cogitatione hac pressum, ac virtutis vim & potentiam nescivisse. Alii, anxietatem sentientes, de hujus veritate hæsitant: quam si non ex doloris magnitudine, firmisimè ex odio peccatorum durante, & humili pudore coram Deo, quemadmodum ignem e motu, cognitam habere possunt. Pl. XXXVIII, 6. 10. 19. Quos quidem utrosque fidelis Deus non sinet tentari supra quod potuerint. I. Cor. X, 13. ipsi autem nunquam negligendus est maturus legis terminus, atque usus Evangelii: de quo tradit præclarissima B. Lutherus, sua experienciâ adductus, in Commentario super Epist. ad Galat. locis quàm plurimis. At verò majori in periculo versantur, qui infidiis Diabolicis à Contritione abstrahuntur eò, ut eà non opus esse existiment, vel quod Deus alios aliter vocet, vel quod naturarum varietas variet Conversionis viam. Quod utrumque autem adversus dolorem de peccatis si adhibeatur, à vero nimium aberat: quandoquidem luctu illius necessitas in principiis universe communibus fundatur, ut supra vidimus. Plausibiles hujusmodi opiniones videntur veritates in publico, in abscondito autem sunt mendacia. Sed oportet adesse veritatem & sapientiam illam occultam (Ps. LI, 8. I. Cor. II, 7.) ut confiteamur nos esse peccatores, & tamen erigamus nos iterum, cum mors, conscientia, & sagitta Diaboli sentiuntur: verba sunt iterum Lutheri in Psalmum sæpe laudatum art. VII. Et art. IX. de differentia modi & graduum, nec minus manente rei necessitate: Non omnes easdem tentationes patiuntur, sed dat Deus ista, secundum quod singuli ea ferre possunt. Et tamen NECESSE EST, hunc sensum legis & mortis experiri OMNES, utcumque alii plus, alii minus eam experiantur: quidam in ultimo articulo vite tandem eam sentiunt. Gemina videlicet in Possill. ejus Eccles. Concione in Meditationem S. Passionis Christi, habita ad diem hujus memorix lacrum.

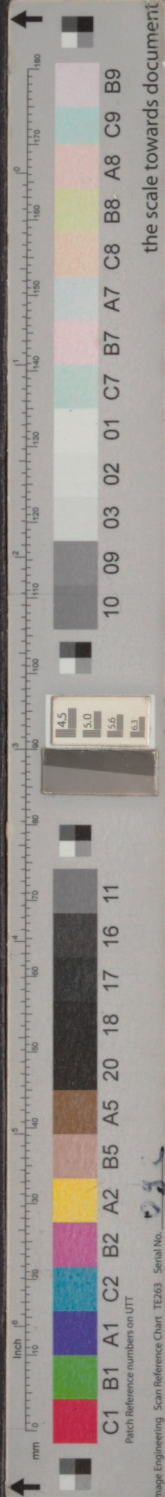
(3) Scitè monent Patres, Augustinus, Hieronymus, Concionum præstantiam non ex laudibus Auditorum, sed ipsorum lacrymis agnoscendam esse. Quo ipso testantur, quàm fideliter curanda sit divina contritio, tanquam vera cordis passio, & sensus mortis: ut sic incipiat vera pœnitentia, quâ omnes nos, inquit Lutherus, alios fieri oportet. Artic. Smalcald. p. 320. Ejusdem Concio modò adducta, & tota Apologia Aug. Confess. testimoniis ejusmodi abundans, commendanda Verbi Ministris atque cultoribus, exempli loco, secundum quod Confessiones audiant ac concionentur. Præter superiora cætera, lectu dignissima sunt, quæ leguntur ibi Art. VI. de Confessione & Satisfactione: quibus sat ponderatis, de Contritionis necessitate, in Conversione & Renovatione, dubium restabit nullum sinceris mentibus. Qui verò tam leviter de Pœnitentiâ sentiunt, ut temerè contenti sint verbis fatentium se peccatores, quamvis hi ne Attritionem quidem Pontificiam afferant; ne ipsi contritionem sibi attrahant æternam, viderint. MORS TUA, CHRISTE, nos conterat, ut TUA nos vivifices RESURRECTIO!

FINIS.

Manuscript

ORTE HEROD. AGRIP. CONSENSV XVII

§. X.

in alienum ab hac disputatione, nec ingratum
quibusdam speramus fore, si de fune, in
nectus est bubo, quaedam obiter dicamus,
, cum eam rem, et ab Iosephi interpre-
ab iis, qui, in hoc eius loco cum Lucae
componendo, laborarunt, pratermissam

Vnde ergo funis in theatro? non, qui,
endo demittendoue, scenae conspectum vel
vel auferret, de quo nil attinet dicere, sed,
oggestum et caput regis tenderetur? Nemp,

Q. Catuli iunioris temporibus institutum
e, vt funibus, mira arte, si non super
theatrum, vel amphitheatrum, tamen super
apita spectatorum, vela tenderentur, vt ii,
bus in theatris, saepe per maximam diei par-
tes, a solis ardore defenderentur, et, sub
rum, iucundius salubriusque ludos specta-
ticus est Lucretii locus Lib. IV, 73.

*ulgo faciunt id lutea, ruffaque vela,
rrugina, cum, magnis intenta theatris,
ualos vulgata trabeisque, tremantia flutant.*

em classicus locus est Plinii Hist. Nat. XIX, I.
in paucos annos Romae, in summo Colisaeo
in Amphitheatro Veronensi, eius rei, cuius
C cetero-